

Izvještavanje o migracijama i izbjeglicama

Dopunjeno izdanje - novembar 2021.

Fotografije na koricama
© UNHCR/Vanes Pilav
Bihac/2018

Izradu brošure sufinansira Evropska komisija – Služba EU za instrumente vanjske politike (EU FPI) u okviru projekta „Jačanje socijalne kohezije u zajednicama koje ugošćuju ljude u pokretu“.

Podrška Evropske komisije za izradu ove publikacije ne predstavlja odobravanje sadržaja koji odražava stavove samo autora, te se Komisija ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njoj.

1.

2.

Fotografije ©UNHCR
Vanes Pilav (1.,3.,4.),
Daniel Etter (2.),
Dorijan Klasić (5.)

3.

4.

5.

Često postavljena pitanja (FAQs).....	3.
--	-----------

Intervjuiranje izbjeglica i tražitelja azila.....	8.
--	-----------

Pet preporuka za izvještavanje o migracijama i izbjeglicama.....	10.
---	------------

Korisni linkovi.....	12.
-----------------------------	------------

Pogrešno izvještavanje o migrantima, tražiteljima azila i izbjeglicama može imati direktne negativne posljedice na njihove sudbine.

Nemaran, neprofesionalan rad na tim temama uvijek na neki način može naštetiti najranjivijima. Stoga je izuzetno bitno uvijek dodatno provjeravati podatke, vjerodostojnost izvora, voditi računa o jeziku koji koristimo i kontekst u kojem se informacije prikazuju.

Iako generalno postoji svijest o važnosti preciznog izvještavanja, neki od naših kolega i dalje objavljuju stereotipe i dezinformacije o migrantima, izbjeglicama i tražiteljima azila. Netačna terminologija i komentari povećavaju zbnjenost i potiču predrasude.

Podsjećamo još jednom kako profesionalni i etički standardi novinarstva obvezuju na sveobuhvatno, ujednačeno i humano izvještavanje o migrantima i izbjeglicama, bez korištenja govora mržnje, diskriminacije i pozivanja na nasilje.

Izvještavanje o migracijama i izbjeglicama

Izbjeglica ili migrant

Izbjeglica

Izbjeglice su osobe koje su napustile svoje zemlje porijekla zbog osnovanog straha od progona, sukoba, općeg nasilja ili drugih okolnosti koje su ozbiljno narušile javni poredak i kojima je, kao rezultat toga, potrebna međunarodna zaštita. Definicija izbjeglice nalazi se u Konvenciji iz 1951. godine, kao i u statutu UNHCR-a.

Migrant

IOM definira migranta kao svaku osobu koja se kreće ili je prešla međunarodnu granicu, ili napušta svoje uobičajeno mjesto stanovanja unutar svoje države, bez obzira na (1) pravni status osobe; (2) je li kretanje dobrovoljno ili prisilno; (3) uzroke pokreta; ili (4) duljinu boravka. IOM se bavi migrantima i problemima vezanim uz migracije te, u dogovoru s državama, migrantima koji su u potrebi za međunarodnim migracijskim uslugama.

Često postavljena pitanja (FAQs)

Postoji li razlika između termina izbjeglica i migrant?

Da, postoji razlika, i nije zanemariva. Ove dvije riječi imaju drugačija i različita značenja i zabuna oko njihove upotrebe dovodi do problema za obje skupine. Iako postaje uobičajeno da se pojmovi "izbjeglica" i "migrant" često se miješaju u medijima i javnom govoru, postoji ključna razlika između njih. Miješanje ovih izraza može prouzrokovati nesporazume u raspravi o azilu i migracijama.

Ko je izbjeglica?

Međunarodno pravo definira izbjeglice kao ljude; koji su izvan svoje zemlje porijekla i čiji su životi i ljudska prava ozbiljno ugroženi zbog onoga ko su oni (npr. njihova rasa, nacionalnost, društvena skupina) ili u što oni vjeruju (npr. njihova vjerska uvjerenja ili političko mišljenje); i koje njihove vlade neće ili ne mogu zaštititi.

Izbjeglice zakonski imaju određena prava i na zaštitu od prisilnog povratka u svoje zemlje porijekla.

Što je jedinstveno za izbjeglice?

Izbjeglice su posebno definirane i zaštićene u međunarodnom pravu. Izbjeglice su ljudi koje se nalaze izvan svoje zemlje porijekla zbog straha od progona, sukoba, nasilja ili drugih okolnosti koje ozbiljno narušavaju javni poredak i koje, kao

rezultat toga, zahtijevaju međunarodnu zaštitu. Uskraćivanje azila za te ljude može imati potencijalno smrtonosne posljedice.

Ko su tražitelji azila?

Tražitelji azila su pojedinci koji su zatražili međunarodnu zaštitu, a čiji zahtjevi za statusom izbjeglice još nisu odobreni. U Bosni i Hercegovini za strance koji traže međunarodnu zaštitu su odgovorna nadležna tijela (Ministarstvo sigurnosti BiH – Sektor za azil) te im je na raspolaganju primarna zdravstvena zaštita, pristup osnovnom i srednjem obrazovanju, besplatnoj pravnoj pomoći i psihosocijalnoj pomoći – uz podršku UNHCR-a. Te osobe imaju pravo ostatu u državi, osim ako se njihov zahtjev za azilom ne odbije. Svatko ima pravo tražiti azil u drugoj zemlji. Ljudi koji ne ispunjavaju uvjete za izbjeglički status ili tzv. supsidijarnu zaštitu mogu biti deportirani.

Šta je regularna migracija?

Migracije koje se dešavaju putem priznatih, službenih kanala.

Šta je neregularna migracija?

Kretanje ljudi koje se odvija izvan regulatornih normi država po pitanju odlaska, tranzita i prijema. Ne postoji jasna ili univerzalno prihvaćena definicija neregularne migracije. Iz perspektive zemalja odredišta to podrazumijeva ulazak, boravak ili rad u zemlji bez potrebnog odobrenja ili dokumenata koji se traže u skladu sa propisima o imigraciji. Iz perspektive zemlje iz koje odlaze, nepravilnost se, na primjer, vidi u slučajevima u kojima osoba prelazi međunarodnu granicu bez važećeg pasoša ili putne isprave ili ne ispunjava administrativne uslove za napuštanje zemlje. Postoji, međutim, tendencija da se ograniči upotreba termina "ilegalne migracije" samo na slučajeve krijumčarenja ljudi i trgovine ljudima.

Ko je neregularni migrant?

Osoba koja je zbog neovlaštenog ulaska u zemlju prekršila uslove ulaska, ili joj je istekla viza ili je u nedostatku pravnog statusa zemlje kroz koju prolazi ili zemlje odredišta. Definicija obuhvata, između ostalog, one osobe koje su zakonito ušle u zemlju tranzita ili zemlju odredišta, ali su tamo ostale duže nego što su ovlaštene ili su se neregularno zaposlile (takođe se zovu neregularni migranti ili migranti u neregularnoj situaciji). Izraz "neregularan" je poželjniji, jer izraz "ilegalan" ili "nezakonit" nosi kriminalnu konotaciju.

Šta je sporazum o readmisiji?

Međunarodni ugovor koji se odnosi na procedure, na osnovi reciprociteta, država koje vraćaju osobe koje nisu građani tih država, a koje se nalaze u neregularnim situacijama krećući se iz svoje zemlje porijekla ili iz zemlje tranzita.

Da li svi migranti zaista uvijek "biraju" da migriraju?

Razlozi zbog kojih se ljudi odlučuju na migraciju često su složeni i višestruki. Pобољšanje uslova života, pronalaženje posla ili u nekim slučajevima obrazovanje, spajanje s porodicom ili drugi razlozi mogu pokrenuti ljude na migraciju. Oni se takođe mogu pokrenuti da ublaže poteškoće koje nastaju zbog prirodnih nepogoda, gladi ili ekstremnog siromaštva. Ljudi koji napuštaju svoje zemlje zbog ovih razloga se obično ne smatraju izbjeglicama prema međunarodnom pravu.

Da li i migranti zaslužuju zaštitu?

Razlozi zbog kojih migranti napuštaju svoje zemlje često su egzistencijalne prirode, a pronalaženje načina da se zadovolje njihove životne potrebe i zaštite ljudskih prava je veoma važno.

Migranti su zaštićeni međunarodnim zakonom o ljudskim pravima. Za neke, neuspjeh da im se obezbijedi zaštita ljudskih prava može imati ozbiljne posljedice. To može dovesti do kršenja ljudskih prava, kao što je ozbiljna diskriminacija; proizvoljno hapšenje ili pritvor; ili prinudni rad, porobljavanje ili izrabljivanje.

Pored toga, neki migranti, poput žrtava trgovine ljudima ili djece bez pratnje ili razdvojene djece, mogu imati posebne potrebe za zaštitom i pomoći i imaju pravo na ispunjavanje tih potreba.

Ko su djeca razdvojena od roditelja ili bez pratnje?

To su osobe mlađe od 18 godina koja se nalaze van zemlje porijekla i razdvojena su od oba roditelja ili staratelja. Razdvojeno dijete može tražiti azil. Oni zahtijevaju posebnu pomoć i tretman, uključujući potrebu za sigurnim smještajem i pomoć pri podnošenju zahtjeva za azil, ako im je azil potreban. Dijete bez pratnje je dijete razdvojeno od oba roditelja i o kome ne brine odrasla osoba.

Šta je krijumčarenje ljudi?

Krijumčarenje ljudi je prijevoz, pokušaj prijevoza ljudi ili omogućavanje i neregularnog prelaska međunarodne granice, kršenje jednog ili više zakona, bilo tajno ili putem prevare, kao što je korištenje lažnih dokumenata.

Krijumčarenje ljudi podrazumijeva posredovanje u svrhu izravnog ili neizravnog stjecanja finansijske ili druge materijalne koristi od nezakonitog ulaska osobe u državu u kojoj ta osoba nije njen državljanin ili u njoj nema trajno boravište. Krijumčarenje ljudi se odvija uglavnom uz saglasnost osobe koja se krijumčari, te koja često za to plaća velike sume novca.

Šta je trgovina ljudima?

Suprotno krijumčarenju, trgovina ljudima se rijetko dešava uz saglasnost osobe koja je predmet trgovine. Trgovina ljudima predstavlja vrbovanje, prijevoz, premještanje i prihvatanje osoba putem prijetnje upotrebe sile ili upotrebe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlasti ili ugroženog položaja, davanja ili primanja novčanih sredstava da bi se dobio pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu iskorištavanja.

Šta su lični podaci?

Sve informacije koji se mogu koristiti da se identifikuje ili dovede u opasnost osoba koja je predmet tih informacija.

Šta je zaštita podataka?

Sistematična primjena skupa institucionalnih, tehničkih i fizičkih zaštitnih mjera koje čuvaju pravo na privatnost u vezi sa prikupljanjem, čuvanjem, korištenjem i otkrivanjem ličnih podataka.

Međunarodni standardi za prikupljanje i obradu ličnih podataka priznati su širom svijeta. Bosna i Hercegovina usvojila je Zakon o zaštiti ličnih podataka 2001. godine. Svrha ovog zakona je osigurati za svakog pojedinca na teritoriji Bosne i Hercegovine, bez obzira na njegovu nacionalnost ili prebivalište, poštovanje njegovih prava i osnovnih sloboda i posebno njegovo pravo na privatnost, u pogledu obrade ličnih podataka koji se odnose na pojedinca.

Etička razmatranja:

Poštovanje privatnosti i dostojanstva subjekta podataka;

Obezbjediti sigurnost i nediskriminaciju

Zaštititi povjerljivost ličnih podataka;

Spriječiti neovlašteno objavljivanje i nepropisne upotrebe ličnih podataka.

©UNHCR/Dorijan Klasnić

Intervjuiranje izbjeglica i tražitelja azila

Tražitelji azila i izbjeglice imaju pravo da se čuje njihov glas. Međutim, strah od osvete "kod kuće", stereotipizacija, negativno izvještavanje i neprijateljski stav javnosti doprinose tome da mnogi nerado razgovaraju s novinarima.

Kada tražite intervju bitno je:

- da ste jasni u svojoj namjeri;
- da imate razumijevanje za zahtjeve za anonimnošću;
- da se informirate o zemljama porijekla.

Krivo je i pogrešno otkriti identitet tražitelja azila bez njihovog pristanka. Važno je napomenuti da obaveza zaštite identiteta tražitelja azila neprekidno traje bez obzira na trenutni status pojedinca, bilo izbjeglice ili nekoga čiji je zahtjev odbijen.

Fotografiranje i snimanje

Pazite pri objavljivanju slika koje mogu otkriti identitet pojedinca. Ako ste u nedoumici o korištenju slika, razgovarajte s ljudima koje prikazujete, vodite računa da ste dobili dopuštenje za korištenje fotografije ili snimke za televiziju.

Izveštavanje o uzrocima traženja azila

Mediji relativno malo izvještavaju o kršenju ljudskih prava i sukobima koji prisiljavaju ljude da bježe iz svojih domova. Ipak, predstavljanje šireg konteksta poboljšava kvalitetu rasprave oko pitanja azila.

Medijsko izvještavanje o migrantima i migracijama

Što čini migraciju - a naročito medijsko praćenje problema - tako važnim danas? Jedan od razloga može biti povećanje razine anti-imigracijske retorike i nedavnih dobitaka u mnogim zemljama političkih stranaka koje se protive imigraciji.

Na primjer, diljem Evrope, neki su se birači primakli desničarskim strankama koje baziraju svoje programe na antimigracijskim politikama. Negativno, pa čak i neprijateljsko, izvještavanje o migracijama potaknulo je rast anti-imigracijskih stranaka i političke retorike.

Političke rasprave često svaljuju krivnju na migrante simplificiranjem složenih uzroka, utjecaja i vrsta migracija u lako ponovljive priče ili fraze. Međutim, okrivljivati isključivo medije zbog negativnih stavova prema migraciji također je pretjerano pojednostavljivanje.

Drugi faktori, uključujući demografske promjene, stvarne ili zamišljene socioekonomske utjecaje i šire politike vjerojatno isto tako utječu na izvještavanje o migracijama i migrantima.

Pet preporuka za izvještavanje o migracijama i izbjeglicama

1. Činjenice PRIJE svega

Jesmo li precizni i nepristrani, inkluzivni i držimo li se činjenica u našem izvještavanju? Izvještavamo li neovisno od ustaljenih političkih narativa i emocija, a ne na temelju činjenica? Da li fer i transparentno izvještavamo o utjecaju migracija na naše društvo?

2. Poznavanje zakona

Tražitelj azila? Izbjeglica? Žrtva trgovine ljudima? Neregularni migrant? Jesmo li točno razumjeli i upotrijebili definicije migranata i izbjeglica i artikulirali našoj javnosti njihova prava u okviru međunarodnog i nacionalnog prava?

3. Humani pristup

Humanost je u biti etičkog novinarstva. Ali moramo kontrolirati emocije, izbjegavati viktimizaciju, simplifikaciju i stavljanje izvještavanja u uski humanitarni kontekst, predviđevši širu sliku.

©UNHCR/Andrea Gabellone

Prenosimo li i stavove migranata i izbjeglica? Zajednica kroz koje prolaze ili u koje se pokušavaju integritati?

4. Dajmo da ih se čuje

Jesmo li izbjegli ekstremizam? Jesmo li si dali vremena da prosudimo da li zapaljivi sadržaji o migrantima i izbjeglicama ili onima koji nastoje ograničiti migraciju može rezultirati mržnjom?

Riječi poput "rojeva", "poplava" i "valova" trebaju biti tretirane s oprezom, kao i neograničeno korištenje izraza kao što su "rasizam" i "ksenofobija".

5. Odgovor na mržnju

Jesmo li odvojili vrijeme da prosudimo može li zapaljivi sadržaj o migrantima ili onima koji nastoje ograničiti migraciju dovesti do mržnje?

www.unhcr.org

Korisni linkovi

Podaci UNHCR-a

<https://www.unhcr.org/data.html>

IOM podaci i istraživanje

<https://www.iom.int/data-and-research>

Pronalazač podataka o izbjeglicama

<https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>

Globalni kompakt za migracije

<https://www.iom.int/global-compact-migration>

Portal operativnih podataka UNHCR-a

www.data2.unhcr.org

IOM Migracioni tokovi—Evropa

<http://migration.iom.int/europe/>